

УДК 94(73+529):327

США І КИТАЙ: МОДЕЛЬ ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОСТІ ТА ВЗАЄМОДОПОВНЕННЯ В БОРОТЬБІ ЗА СУЧАСНЕ СВІТОВЕ ЛІДЕРСТВО

Автори, аналізуючи еволюцію американсько-китайських взаємин новітнього часу, розглядають США і Китай як головних суб'єктів сучасних міжнародних відносин у їх боротьбі за місце лідера в багатополлярному світі.

Ключові слова: світопорядок, США, Китай, міжнародні відносини, зовнішня політика, лідерство.

В умовах формування і становлення центрів багатополюсного світу (на думку автора, сьогодні їх чітко «вимальовується», принаймні, три – США; Об'єднана Європа; Тихоокеанський – КНР, Росія, Індія, Японія, Бразилія, Мексика...) американсько-китайські відносини відіграють визначальну й системоутворюючу роль сьогоденного світопорядку.

Американсько-китайські зносини фактично є показником загальноприйнятих політичних, економічних, соціокультурних, науково-технічних тенденцій; від їх характеру відповідним чином залежить загальний світовий клімат, без урахування якого будь-яка країна не може планувати, спрямовувати і здійснювати свою зовнішньополітичну діяльність. Саме цими обставинами пояснюється й актуальність, й новизна обраної проблематики.

Запропонована тема була об'єктом вивчення науковців багатьох держав – Тихвінського С.Л., Капіци М.С., Славінського Б.М., Сладковського М.І., Богатурова О.Д., (Росія); Фербенка Дж., Робінсона Д., Керра Я., Коена У. (США); Лю Даняня, Ян Чейся, Лян Цяна (КНР); Лещенка Л.О., Гончара Б.М.,

**ПРОНЬ С.В.,
доктор історичних
наук, професор,
Ректор
Міжнародного
класичного
університету
імені Пилипа
Орлика**

**ГУДИМЕНКО В.В.,
здобувач,
Міжнародний
класичний
університет імені
Пилипа Орлика**

Шергіна С.О., Ціватого В.Г. (Україна), але у такому контексті розглядається і подається вперше.

Американсько-китайські відносини новітнього часу пройшли доволі складний та протирічний характер, специфіка їх розвитку в 1930-х – середині 1940-х років обмежувалася головним чином, трикутником – США – СРСР – Китай. Не торкаючись деталей американсько-радянсько-китайських взаємин періоду Другої світової війни [1] та напередодні проголошення КНР 1 жовтня 1949 р. (наявність у керівництві КПК двох впливових угруповань, які відкрито ворожували між собою, - «прорадянської» (Лю Шаоці) та «проамериканської» (Чжоу Еньлай) [2, с. 433], необхідно відверто наголосити, що «боротьбу за Китай» 1940-1950-х рр. виграв Радянський Союз (інша справа, що починаючи з 1956 р. Мао Цзедун спочатку обережно, а потім відкрито висловлювався за перегляд відносин до СРСР та до «радянського досвіду» взагалі).

Якісно новий рівень зносин між США і Китаєм започаткували «азіатські шоки» Річарда Ніксона, починаючи з «гуамської доктрини» 1969 року [3, с. 131]. Остаточну крапку в нормалізації американсько-китайського співробітництва поставив офіційний візит президента Р. Ніксона до КНР, який завершився підписанням 28 лютого 1972 р. у Шанхаї сумісного комюніке [4, р 861-863]. На думку відомого історика-міжнародника Є.П. Бажанова, саме тоді Пекін і Вашингтон залучилися до «стратегічного діалогу» [5, с. 77].

«Тихоокеанська доктрина» Джеральда Форда 1974-1975 рр. надавала Китаю статус американського партнера у справі підтримки рівноваги сил (вочевидь наявність антирадянської спрямованості) в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні та концептуально закріпила «позитивну» оцінку місця і ролі КНР у далекосхідній політиці США. За ствердженням газети «Нью Йорк пост», на «тихоокеанській доктрині США цілком можливо поставити тавро «зроблено в Китаї» [6, с. 186].

У період президентства Дж. Картера (1977-1981 рр.) відносинам з КНР американські стратеги приділяли особливу увагу. «В нашому світі, що занадто швидко змінюється, - підкреслював радник президента з національної безпеки, всесвітньвідомий політолог Зб. Бжизінський, - ніщо не має такого важливого значення, як нормалізація зносин між США і Китаєм... Могутній і надійний Китай може сприяти підтримці міжнародної стабільності» [7, с. 135-136]. Тому нікого не здивувало те, що уряд Картера, дотримуючись курсу Р.Ніксона

й остаточно досягнувши з китайською стороною наприкінці 1978 р. узгодження, з 1 січня 1979 р. встановив з КНР повні дипломатичні відносини [8, с. 379].

«Нова азіатська доктрина» президента Рональда Рейгана, серед головних пріоритетів якої знаходилися Японія, Китай [9, с. 160]; АСЄАН (Індонезія, Філіппіни, Сінгапур, Таїланд, Малайзія), які прийнято разом з Південною Кореєю, Тайванем, Гонконгом (Сянганом) називати «нові індустріальні держави» [10, с. 3], підштовхнула і призвела до ситуації, коли американсько-китайський «шлюб по любові», був замінений «шлюбом за контрактом» [11, с. 117].

Після періоду тимчасової напруги в американсько-китайських взаєминах, що виникла після подій 1989 р. на площі Тяньаньмень, засуджених Вашингтоном, обидві сторони повернулися до підзабутого «стратегічного діалогу» в 1997-1998 роках. З 26 жовтня до 3 листопада 1997 р. відбувся державний візит голови КНР Цзян Цземіня до США. У сумісній американсько-китайській заяві, датованої 29 жовтня 1997 р., відмічалось «намагання до створення конструктивного стратегічного партнерства між Сполученими Штатами і Китаєм; погодження розглядати американсько-китайські зносини з точки зору довготривалої перспективи» [12, с. 250]. Заступник помічника міністра оборони США з проблем безпеки в АТР Курт Кемпбелл на питання редактора журналу «Зовнішня політика США» Джеккі С. Порт (січень 1998 р.) «Який вплив на АТР й на політику США будуть здійснювати зростання і розвиток Китаю..?» відповів: «Справа – ні в могутності Китаю, а скоріше – в характері цієї могутності. Мені здається, що Сполучені Штати дуже чітко заявили, що ми зацікавлені у сильному, надійному, стабільному та квітучому Китаю. Ми хотіли б, щоб цей розвиток був таким, при якому Китай зосереджував би зусилля для збереження і зміцнення регіональної стабільності, дотримувалася б правил міжнародної торгівлі та усвідомлював життєво важливий зв'язок між бурхливим розвитком країни й дотриманням нею міжнародних принципів [13, с. 6-7].

Відповідний візит президента Б. Клінтона до КНР проходив з 25 червня до 3 липня 1998 р. (недозволена «розкіш» для американського керманіча 9 днів перебувати поза США). Візит проходив надзвичайно активно: Клінтон відвідав Пекін, Шанхай, Сянган (Гонконг), Сіань, Гуйлінь; виступав по центральному телебаченню; в прямому ефі-

рі відповідав на питання мешканців. Можливо, лідерам обох країн дуже хотілося, щоб у свідомості й американців, й китайців з'явилося поняття «епоха Клінтона – Цзян Цземіня». В якійсь ступені їм це вдалося.

З приходом президента Барака Обама Сполучені Штати почали реалізацію стратегії «повернення до Східної Азії» та «широкого Тихого океану». Заради об'єктивності зауважимо, що ці дії американського президента були дуже схожими й нагадували «повернення Росії на Великий Схід» та «східну політику Володимира Путіна 2004-2008 років» [14].

Головні пріоритети зовнішньої політики американської адміністрації демократів знайшли відображення у програмній статті літнього номера «Foreign Affairs» за 2007 рік. У більш конкретному форматі концептуальний підхід Вашингтону до найбільшого регіону світу – Азіатсько-Тихоокеанського (який нараховує від 32 до 43 країн [15, с. 4] або від 34 до 46 держав з урахуванням країн тихоокеанських островів [16, с. 129]) та домінуючі напрямки тихоокеанської політики адміністрації Б. Обама були сформульовані у виступі Хілларі Клінтон у січні 2009 р. на засіданні сенатського комітету з іноземних справ у зв'язку з затвердженням її кандидатури на посаду Державного секретаря. Зміст її виступу зводився до того, що США готові використовувати всі можливості «м'якої» (як правило, демократичної, політичної, юридичної) та «жорсткої» (військової) сили для забезпечення глобального лідерства Вашингтона залежно від ситуації в світі, й конкретно – в АТР [17, с. 18].

У квітні 2009 р., на думку аналітика «Washington Post» Ю. Діонна, було дано визначення «доктрини Обама», зміст якої характеризувався як «форми реалізму, не дивлячись на розгортання влади Америки, але з розсудливістю, коли використання влади повинно бути перевірено практичними межами з доданням самосвідомості» [18].

Барак Обама під час свого візиту до Токіо у листопаді 2009 р. заявив наступне: «Як перший тихоокеанський Президент Америки, я обіцяю вам, що ця тихоокеанська нація (маючи на увазі японців – С.П., В.Г.) буде зміцнювати і підтримувати наше лідерство в цій життєво важливій частині світу» [19, с. 342-343].

Намагання Вашингтона продемонструвати своїм союзникам, перш за все по НАТО, тверду рішучість у проведенні політики «повернення обличчя

до Азії» було підтверджено заявами Пентагона сконцентрувати до 60% всіх сил і засобів ВМФ США на Тихому океані. Сказано – зроблено! Візит Президента і Держсекретаря США в 2012-2014 рр. у країни, котрі знаходяться поблизу кордонів Китаю – В'єтнаму, Малайзії, М'янми, Південної Кореї, Камбоджі, Таїланду, Філіппін, Японії не залишають сумніву щодо цілеспрямованості тихоокеанської стратегії Сполучених Штатів.

За повідомленням 21 травня 2014 р. начальника штаба ВМС США адмірала Дж. Грінерта, Вашингтон, збільшуючи та активізуючи військову присутність в АТР, не припиняє конструктивного діалогу на рівні військових з Китаєм, що має позитивні результати для обох сторін. Необхідно відмітити, що в цьому ж – 2014 році США і КНР прийняли «Кодекс поведінки» у випадку незапланованих зустрічей бойових кораблів двох держав. Разом з тим, застереження щодо встановлення стратегічного балансу або регіонального кондомініума США і Китаю при наявності між ними системних протиріч, хоча й містять раціональне зерно, але на даному етапі їх взаємозв'язків, виглядають передчасними [20].

Яка ж сьогодні позиція Китайської Народної Республіки відносно США?

У популярному довідниковому виданні «Китай» (2011 рік) у розділі «Зносини між КНР і США» читаємо: «Китай – сама велика у світі країна, яка розвивається, а США – сама крупна в світі розвинута держава. Китайсько-американські відносини є важливішими двохсторонніми взаєминами в сучасному світі. Добрі китайсько-американські зносини не тільки відповідають загальним інтересам обох країн, але й ідуть на користь світові, стабільності та процвітанню на планеті. КНР і США намагаються сумісними зусиллями будувати відносини співробітництва й партнерства, які засновані на взаємній повазі, взаємній користі та обопільному виграші» (з Сумісної заяви під час державного візиту Голови КНР Ху Цзіньтао до США у січні 2011 року) [21, с. 104-105].

Достатньо цікавим у цьому плані є розділ «Китайсько-американські відносини на новому етапі розвитку» книги «Що ви знаєте про компартію Китаю?» відомого китайського вченого, спеціаліста з вивчення ідей Мао Цзедуна, колишнього заступника директора Партиїної школи ЦК КПК Лі Цзюньжу. Автор пише: «Спостерігаючи за розвитком китайсько-американських зв'язків, я вважаю, що нам необхідно обговорити три моменти.

По-перше, між Китаєм і США зараз формуються партнерські відносини в області загального протистояння сумісним викликам («Три зміни, які залишилися незмінними, – це те, що Китай завжди буде йти шляхом мирного розвитку; США залишаються єдиною в світі супердержавою...; стратегічні зносини партнерства між Китаєм і США залишаються незмінними).

По-друге, Китай і США повинні більш раціонально підтримувати й розвивати партнерські відносини з сумісного протистояння викликам.

По-третє, Китай і США повинні досягти консенсуса, який характеризується «сумісним протистоянням викликам і диференційованою відповідальністю». Зрозуміло, щоб досягти такого консенсусу, необхідно проводити посилені контакти. В останні роки китайсько-американські взаємини пройшли «вогонь й воду», але, не дивлячись на це, сторони завдяки різним каналам обмінів і контактів змогли поступово досягти стратегічної взаємодовіри і консенсусу з більшістю головних питань» [22, с. 140-143].

Як після цих слів не пригадати фразу російського американіста М. М. Яковлева з монографії (рос. мовою) «Преступившие грань»: «Президент наочно підтвердив уміння говорити, не сказавши нічого» [23, с. 182]. Китайський історик у кращих традиціях німецької (Людвіг Бьорне) та англійської (Гарольд Макміллан) дипломатичних шкіл продемонстрував навички «нічого не говорити» та «завжди пам'ятати те, що він повинен забути» [24, с. 129].

«Наповнимо» сучасну американську політику Китаю конкретними фактами.

По-перше, уряд КНР поступово реалізує ідею створення системи забезпечення валютно-фінансової діяльності китайської держави (переважно, приватного бізнесу) в галузі будівництва електростанцій, морських портів, авіапортів, залізничних колій, альтернативній Світовому банку й Азіатському банку розвитку, в яких домінуючі позиції мають США та Японія. Наприклад, у 2013 р. Президент КНР Сі Цзяньпін виступив з пропозицією заснувати Банк інвестування інфраструктури Азії, (Asia Infrastructure Investment Bank), яка була імплементована у жовтні 2014 р. шляхом підписання відповідної угоди з 21-ю країною, що прийняли в цьому участь [25].

По-друге, у січні 2013 р. Голова Ху Цзіньтао здійснив 4-денний візит до США. Китайська сторона досягла з американськими представниками

торговельних домовленостей на суму 25 млрд. дол., обсяг двохсторонніх інвестицій перевищив 5 млрд. дол., з яких більшу частину складають інвестиції китайських підприємств у американську економіку [26, с. 59].

По-третє, в 2015-ому році військовий бюджет КНР збільшився на 10,1%, про що проінформував у березні цього ж року Всекитайські збори народних представників (китайський парламент – С.П., В.Г.) прем'єр-міністр Лі Кецянь. Розміри військових витрат КНР за останнє десятиріччя досягли рекордних цифр – 144 млрд. доларів. За цими показниками Китай займає другу сходинку в світі після США [27]. На думку Вашингтона, «протистояти китайській експансії в Азії та накопиченню його військовій могутності можуть Індія і держави – члени АСЕАН, а також традиційні союзники» в регіоні – Японія, Австралія, Нова Зеландія, Філіппіни, Сінгапур [28, с. 117-118].

По-четверте, серед регіональних лідерів Південно-Східної Азії, за даними МВФ, найвищі показники у 2010 р. належали Китаю (10,3%). Стабілізаційний фонд, створений в КНР на підтримку фінансово-економічної системи країни, склав (станом на 2013 р.) 16, 5 млрд. дол. За період з 2000 до 2010 рр. закупівля нафти Китаєм зросла вдвічі, за цими показниками, держава вийшла на друге місце після Сполучених Штатів. Відповідно до висновків аналітичної служби Гольдмана Сакса, у 2050-ому році найбільш потужними економіками світу будуть володіти Китай (ВВП вдвічі більше, ніж нижче перераховані країни), США, Індія, Бразилія, Мексика, Росія, Індонезія [29, с. 39-43]. Більше того, в 2012 р. Китай зайняв перше місце за рівнем ключового економічного показника – обсягу ВВП. КНР стала ведучим торговельним партнером 127 країн світу, обігнавши Америку, на яку приходилася головна частка торгівлі 76 держав [30, с. 107].

По-п'яте, вочевидь є раціональне зерно в міркуваннях науковця, представника історичного факультету МДУ імені М. В. Ломоносова К. В. Мін'яр-Белоручева: «На верхівці піраміди (у сучасному світопорядку – С.П., В.Г.) знаходяться США як єдина наддержава, потім йдуть три економічних центри ваги (США, Європа, АТР), п'ять постійних членів Ради безпеки ООН, сім офіційних учасників «ядерного клубу»... В останні роки Китай все активніше претендує на статус альтернативного Сполученим Штатам полюса світової сили. На користь цієї заявки свідчить не лише третій в світі ядерний потенціал, найбільш велика чисельність

населення, але й бурхливе економічне зростання»[31, с. 28-29].

У сучасному Китаї, в якому Мао Цзедун залишається «національним героєм, великим мислителем, високообдарованою людиною» [32, с. 6], добре пам'ятають його слова: «На США покладатися не можна, американець підкине що-небудь, але знову ж не дуже багато...» (таємна директива

з'їзду Всекитайської асоціації промисловців і торговців 8 грудня 1956 р.), як і ту настанову Мао, що колись була фактично зафіксована у Конституції КНР: «Ми (китайці – С. П., Д.П.) повинні підкорити земну кулю...» [33, с. 149, 331].

З огляду на сьогоднішні досягнення і кроки Пекіну в світі, - все можливо..!?

ПОСИЛАННЯ:

1. Владимиров П.П. Особый район Китая. 1942-1945. / П.П. Владимиров. – М.: Изд-во Агентства Новости, 1973. – 656с.
2. Тихвинский, С.Л. Век стремительных перемен / С.Л. Тихвинский. – М.: Наука, 2005. – 541с.
3. Пронь С.В. Китай: зовнішня політика і дипломатія у другій половині ХХ століття: монографія / С.В. Пронь – Миколаїв: Іліон, 2012. – 148с.
4. Henretta, I.A.; Brody, D.; Dumenil, L. America. A Concise History / I. A. Henretta, D. Brody, L. Dumenil. – Bedford, Boston / New York: St. Martin's, 1999. – 920 p.
5. Бажанов Е.П. Китай и внешний мир. / Е.П. Бажанов. – М.: Международные отношения, 1999. – 352 с.
6. США и проблемы Тихого океана. Международно-политические аспекты. / Под ред. В.П. Лунина...-М.: Международные отношения, 1979. – 328 с.
7. Грайнер Б. Американская внешняя политика от Трумэна до наших дней (Дебаты о внешне-политических принципах и стратегии США). Пер. с нем. / Б.Грайнер. – М.: Международные отношения, 1986. – 176 с.
8. 40 лет КНР. – М.: Наука. Главная редакция восточной литературы, 1989. – 565 с.
9. Богомолов А.О. Тихоокеанская стратегия США и АСЕАН / А.О. Богомолов. – М.: Главная редакция восточной литературы, 1989. – 172 с.
10. Сычева В.А. Трудники четырех «маленьких драконов» / В.А. Сычева. – М.: Наука. Главная редакция восточной литературы, 1991. – 135с.
11. Пронь С.В. Азіатсько-Тихоокеанська доктрина Рональда Рейгана: пошук нових форм військово-політичного співробітництва США та Японії / С.В. Пронь // Наукові праці: науково-методичний журнал. – Т. 23 (Вип.10): Історичні науки. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2002. – С. 117-121.
12. Китай в мировой политике / Отв. ред. А.В. Торкунов. – М.: Московский гос. инст-тут межд. отношений; РОССПЭН, 2001.–528 с.
13. Внешняя политика США. - [Электронный ресурс]. – 1998.- Т.3. - №1. – Режим доступа: <http://www.usia.gov/journals/itps/1097/ijra1097.htm>. дата доступа: 15.01.1998.
14. Лузянин, С.Г. Восточная политика Владимира Путина. Возвращение России на «Большой Восток» (2004-2008 гг.). / С.Г. Лузянин – М.: АСТ: Восток-Запад, 2007. – 447 с.
15. Шергин С.А. Азиатско-тихоокеанская дилемма / С.А. Шергин // Зеркало недели. – 2004. – 14 августа. – С. 4-5.
16. Пронь, С.В. Китай: зовнішня політика і дипломатія у другій половині ХХ століття: монографія / С.В. Пронь – Миколаїв: Іліон, 2012. – 148с.
17. Шергін С.О. Азіатсько-тихоокеанський регіоналізм у контексті проблем безпеки. / С.О. Шергін. // Зовнішні справи. Історичні науки. – 2015. - №6. – С.16-21.
18. Dionne E.Y. The Obama Doctrine / E.Y.Yr. Dionne // The Washington Post. – 2009. – April 16. – Regime of access: <http://www.washingtonpost.com/wp-yn/content/article/AR2009041502902.html>. – Date of access: 17.04.2014.
19. Городня Н.Д. Східна Азія у зовнішній політиці США (1989-2013): монографія / Н.Д. Городня. – К.: «Прінт – Сервіс», 2014. – 528 с.
20. Адмирал Гринерт о стратегии США в Азиатско-Тихоокеанском регионе // Голос Америки [Электронный ресурс]. – Режим доступа: URL: <http://www.golos-ameriki.ru/content/grinert-us-strategy-us/1918988.html> Дата доступа: 27.05.2014.
21. Китай. Гл.ред. Чжоу Минвэй – Пекин: ООО «Изд-во лит-ры на иностранных языках», 2011-230 с.
22. Ли Цзюньжу. Что вы знаете о Компартии Китая? / Цзюньжу Ли. – Пекин: ООО «Изд-во лит-ры на иностранных языках», 2011. – 192с.
23. Яковлев Н.Н. Преступившие грань / Н.Н. Яковлев. – М.: Изд-во Международные отношения, 1970. – 352 с.
24. Пронь С.В. Міжнародні відносини та зовнішня політика. 1914-1991 роки: Навчальний посібник / С.В. Пронь. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2009. – 140 с.

25. Kikuchi Taketo; Masutomo, Takechito. Japan Should Influence the Asian Infrastructure Bank from within / T. Kikuchi, T. Masutomo // East Asia Forum. – 2015. – March 18. - [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.castasiaforum.org/2015/japan-should-influence-the-asian-infrastructure-bank-from-within> – Дата доступа: 23.07.2015.

26. Таран М.А. Развитие американо-китайских отношений в XXI в.: актуальные для Украины концептуально-теоретические и практические аспекты / М.А. Таран. – Материалы Международной научно-практической экспертной конференции. 28 мая 2013г. – Киев: ДАУ при МИД Украины, 2013. – С. 55-60.

27. The Economist. – 2015/ - March 7-13. - [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.economist.com/21645839-prime-minister-seeks-to-expectations-for-the-economy>. – Дата доступа: 21.03.2015.

28. Белобров Юрий. Геополитические амбиции и интриги США в АТР // Международная жизнь. - №9. – 2015. – сентябрь. – С. 114-127.

29. Лещенко Л.О. Модели світ-системного устрою в політиці і практиці євроатлантичних держав та регіональних лідерів Південно-Східної Азії / Л.О. Лещенко. – Материалы Международной научно-практической экспертной конференции 28 мая 2013 г. – Киев: ДАУ при МИД Украины, 2013. – С. 37-44.

30. Райков Юрий. Россия – Япония: тяга к сотрудничеству // Международная жизнь. – 2014. – октябрь. - №10. – С. 106-119.

31. Миньяр-Белоручев, К.В. Мировая геополитика. Учебно-методическая разработка по курсу лекций. / К.В. Миньяр-Белоручев. – М.: Издательский дом «Перспектива», 2006. – 48 с.

32. Бурлацкий Ф.М. Мао Цзе-дун «Наш коронный номер – это война, диктатура» / Ф. М. Бурлацкий. – М.: «Международные отношения», 1976. – 392 с.

Pron' S.V., Gydymenko V.V. US and China: interdependence model and complementarity in the struggle to present global leadership / International Classic Phylp Orlyk University

The author's of the article, analysing the evolution of the American-Chinese relations of the newest time, examines the USA and China as basic subjects of modern international relations in their fight for the place of leader in the multiarctic world. Arguing concrete facts and numbers, alluding to researches of the mainly Russian, Ukrainian American, Chinese historians, political scientists, specialists in international law, he not only characterizes the relations of two great powers but also demonstrates their specific, complication, phenomenon.

Keywords: world order, the United States, China, international relations, foreign policy leadership.

Пронь С.В., Гудыменко В.В. США и Китай: модель взаимозависимости и взаимодополнения в борьбе за современное мировое лидерство / Международный классический университет имени Пылып Орлыка

Авторы, анализируя эволюцию американо-китайских отношений новейшего времени, рассматривают США и Китай как главных субъектов современных международных отношений в их борьбе за место лидера в многополярном мире.

Ключевые слова: миропорядок, США, Китай, международные отношения, внешняя политика, лидерство.

Стаття надійшла до редакції: 28.11.2016

Рекомендовано до друку: 22.12.2016